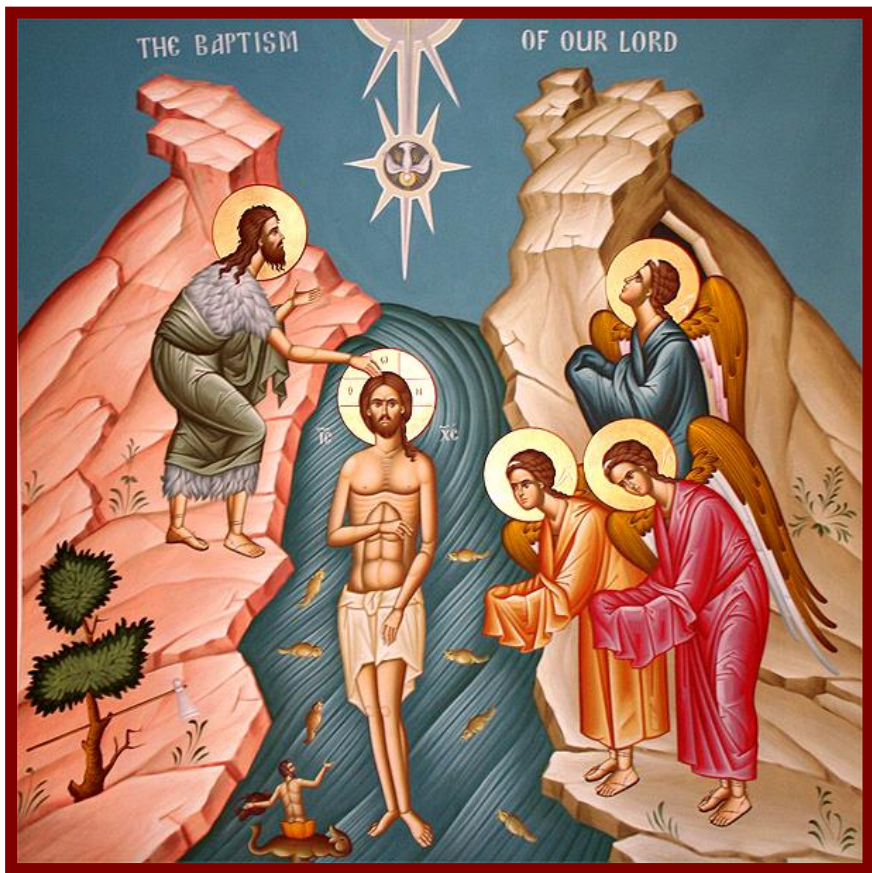

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΟΥ ΜΕΘΥΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΠΕΝΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Τηλ. 210 8027738 e-mail: agioi.apostoloi@gmail.com

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ 2010 ΕΤΟΣ 3^{ΟΝ} ΤΕΥΧΟΣ 92

Ἀπολυτίκιον Ἦχος α΄

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε, ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη
προσκύνησις· τοῦ γὰρ Γεννήτορος ἡ φωνὴ προσεμαρτύρει σοι,
ἀγαπητὸν σε Υἱὸν ὀνομάζουσα· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἵδει περιστρεφῶς,
ἐβεβαίου τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Ὁ ἐπιφανείς Χριστέ ὁ Θεός, καὶ τὸν
κόσμον φωτίσας δόξα σοι.

Ἀναφορά στὴ μεγάλη ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων

Του ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ Θεολόγου – Καθηγητοῦ

Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἑορτὲς τῆς Χριστιανοσύνης. Κατ’ αὐτὴν ἐορτάζεται τὸ μεγάλο γεγονός τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου στὰ ἰορδάνεια νάματα καὶ ἡ θαυμαστὴ καὶ σπάνια φανέρωση τῆς Τριαδικῆς Θεότητος στὸν κόσμον.

Ἡ σπουδαιότητα τῆς μεγάλης ἑορτῆς φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ, μετὰ τὸ Πάσχα, εἶναι ἡ ἀρχαιότερη χριστιανικὴ ἑορτὴ. Ἱστορικὲς μαρτυρίες ἀναφέρουν ὅτι καθιερώθηκε νωρίτερα ἀπὸ τὸ 140 μ.Χ. ἀπὸ τὴν ὁμάδα τοῦ αἰρετικοῦ Γνωστικοῦ Βασιλεῖδη στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Γνωστικοὶ ἐόρταζαν τὴ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ καὶ ταυτόχρονα τὴν Γέννησις τοῦ στὶς 6 Ἰανουαρίου, διότι πίστευαν πὼς κατὰ τὴ βάπτισις ἐνώθηκε ὁ «αἰώνιος» Χριστὸς μὲ τὸν ἄνθρωπο Ἰησοῦ, κακοδοξία, τὴν ὁποία υἰοθέτησαν ἀργότερα καὶ οἱ αἰρετικοὶ Νεστοριανοί.

Φαίνεται πὼς ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ἔτυχε μεγάλης ἀποδοχῆς τόσο ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς Γνωστικούς, ὅσο καὶ ἀπὸ πολλοὺς χριστιανούς, καθ’ ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶχε ὡς τότε καθιερώσει τέτοια ἑορτὴ. Ἴσως τὸ γεγονός αὐτὸ ὁδήγησε τὴν Ἐκκλησία νὰ υἰοθετήσῃ τὴν ἑορτὴ αὐτὴ καὶ νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς πιστοὺς νὰ συνεορτάζουν μὲ τοὺς αἰρετικούς Γνωστικούς. Οἱ πηγές μας βεβαιώνουν πὼς ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων, κατὰ τὴν ὁποία ἐορτάζονταν μαζὶ ἡ Γέννησις καὶ ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου στὰ τέλη τοῦ 2ου αἰῶνα ἦταν γεγονός. Ὡς τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰῶνα στὴ Δύση ἐορτάζονταν μαζὶ ἡ Γέννησις καὶ ἡ Βάπτισις, ὁπότε καὶ μεταφέρθηκε ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως στὶς 25 Δεκεμβρίου, ἀντικαθιστώντας τὴν εἰδωλολατρικὴ ἑορτὴ τοῦ «*Ἀήττητου Ἡλίου*». Στὴν Ἀνατολὴ χωρίστηκε ἐπὶ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὶς ἀρχές τοῦ 5ου αἰῶνα. Στὶς λεγόμενες Προχαλκηδόνιες ἐκκλησίες (Κοπτικὴ, Ἀρμενικὴ, Νεστοριανικὴ, κλπ), κράτησαν τὴν ἀρχαίαν παράδοση ἐορτάζοντας τὴν 6ῃ Ἰανουαρίου τὴ Γέννησις καὶ τὴ Βάπτισις μαζὶ.

Τὸ γεγονός τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἐνέχει τεράστια θεολογικὴ σημασία. Σύμφωνα μὲ τὴν βιβλικὴ διήγησις ὅταν ὁ Χριστὸς ἐγίνε τριάντα ἐτῶν καὶ προκειμένου νὰ βγεῖ στὸ δημόσιο βίον τοῦ πῆγε στὴν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη προκειμένου νὰ λάβῃ τὸ τυπικὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας ἀπὸ τὸν τίμιον Πρόδρομο. Στὰ μέρη ἐκεῖνα ὁ μέγας προφῆτης Ἰωάννης κήρυττε μὲ ἀφάνταστη τόλμη καὶ παρρησία τὴ μετάνοια, ὥστε νὰ ὑποδεχτοῦν οἱ

ἄνθρωποι καθαρμένοι τὸν ἐρχόμενο Σωτῆρα. Συνέρεαν κοντὰ τοῦ μεγάλα πλήθη γιὰ νὰ ἀκούσουν τὸν διαπρύσιο καὶ ἐλπιδοφόρο κήρυκα. Αὐτὸς τοὺς ἔβαζε στὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνη, ὅπου ἐξομολογοῦνταν τὶς ἁμαρτίες τους. Ἦταν μιὰ καθαρὰ συμβολικὴ πράξη. Ὅπως ἔτρεχε τὸ γάργαρο νερὸ καὶ καθάριζε τοὺς σωματικούς ρύπους κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ ἐξομολόγηση καὶ μετάνοια καθάριζε τὴν ψυχὴ τοῦ βαπτιζομένου.

Ὁ Κύριος προκειμένου νὰ δείξει ὡς ἄνθρωπος σεβασμὸ στὴν ἀνθρώπινη παράδοση δέχτηκε νὰ λάβει τὸ τυπικὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη, χωρὶς οὐσιαστικὰ νὰ τὸ ἔχει ἀνάγκη, διότι ἦταν ἀπόλυτα ἀναμάρτητος. Αὐτὸ θὰ τὸν διευκόλυνε στὸ μεγάλο δημόσιο ἀπολυτρωτικὸ ἔργο ποὺ θὰ ἄρχιζε κατόπιν. Ὁ Ἰωάννης θεωροῦνταν μεγάλος προφήτης ἀπὸ τὸ λαό. Ἡ ὑπόδειξη τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ αὐτὸν ὡς «*Ἄμνoux τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*» (Ἰωάν.1:29) ἦταν ἀπαραίτητη. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννη γιὰ τὸν Χριστὸ στάθηκε καθοριστικὴ, τὰ πλήθη πείσθηκαν καὶ ἀναγνώρισαν στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τὸν ἀναμενόμενο Μεσσία. Χάρη σὲ αὐτὴ τὴ μεγάλη μαρτυρία σχηματίσθηκε ὁ πρῶτος πυρήνας τῶν συνεργατῶν τοῦ Κυρίου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἰωάννη ὑπῆρξε καὶ ἓνα ἄλλο συγκλονιστικὸ καὶ μοναδικὸ γεγονός. Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Κύριος μπῆκε στὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνη ἄνοιξαν οἱ οὐρανοὶ καὶ παρουσιάστηκε αὐτοπροσώπως ὁ Τριαδικὸς Θεὸς στὰ παραβρισκόμενα πλήθη. Ὁ Ἐνανθρωπήσας Λόγος βρισκόνταν στὰ ἰορδάνεια νάματα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατέβαινε «*ὡσεὶ περιστέρα*» (Ματθ.3:16) καὶ ἀπὸ τὸν ἀνοιγμένο οὐρανὸ ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Πατέρα «*οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα*» (Ματθ.3:16,17). Αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ γεγονός τῆς θεοφάνειας σημαίνει ὅτι τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι συλλογικὴ ἀπόφαση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἡ φανέρωσή Του κατὰ τὴν στιγμὴ τῆς Βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ φανερώνει τὴν ἐπιβεβαίωση γιὰ τὴν ξεχωριστὴ ἐπιμέλεια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ λύτρωση τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐπίσημη χρῆση τοῦ Χριστοῦ ὡς Μεσσία καὶ Λυτρωτὴ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπιβεβαίωσης εἶναι ἡ κατοπινὴ δυναμικὴ πορεία τοῦ Κυρίου στὸν κόσμον τῆς πτώσεως καὶ τῆς φθορᾶς καὶ ἡ πανηγυρικὴ νίκη Του κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, ἡ ὁποία θὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ τὴν λαμπροφόρον Ἀνάστασή Του!

Τὸ γεγονός τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ φωτεινὸ ὁρόσημον στὴν ἐπὶ γῆς πορεία καὶ δράση τοῦ Σωτῆρα μας, διότι «*ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς*» (Ματθ.4:16). Ἡ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον διέλυσε τὰ πνευματικὰ σκοτάδια τοῦ πτωτικοῦ παρελθόντος, διότι εἶναι ὁ ἴδιος το «*φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν*

κόσμον» (Ιωάν.1:9). Κατὰ τὰ Θεοφάνια *«έθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»* (Ιωάν.1:14). Γι' αὐτὸ οἱ πιστοὶ ὀνόμασαν τὴ μεγάλη αὐτὴ ἑορτὴ τὰ Φῶτα καὶ μάλιστα ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία πραγματοποιοῦσε τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὶς βαπτίσεις τῶν κατηχουμένων, τὶς ὁποῖες ὀνόμαζε φωτισμούς!

Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ παράμετρος τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανίων εἶναι ὁ καθαγιασμός τῆς φύσεως. Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στὰ ἰορδάνεια ρεῖθρα σημαίνει τὸν καθαγιασμό τοῦ ὕγροῦ στοιχείου, ποὺ εἶναι ἡ βάση τῆς ζωῆς σὲ ὁλόκληρη τὴ δημιουργία καὶ κατ' ἐπέκταση ὁ καθαγιασμός ὁλόκληρης τῆς κτίσεως, ἡ ὁποία ἐξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης ἀμαρτίας *«συστενάζει καὶ συνωδύνει ἄχρι τοῦ νῦν»* (Ρωμ.8:22). Οἱ καταπληκτικὴ ἀσματικὴ ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς εἶναι γεμάτη ἀπὸ ὕμνους, ἀναγνώσματα καὶ εὐχές, ποὺ ἀναφέρονται στὸν ἐξαγιασμό τῆς φύσεως μὲ προεξάρχουσες τὶς ὑπέροχες εὐχές τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Μεγάλος Ἀγιασμός, ποὺ μεταλαμβάνουμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ, εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση τῆς ὑλικῆς δημιουργίας ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς πτώσεως καὶ ἡ μετουσίωσή της στὴν προπρωτικὴ κατάστασή της. Οἱ λαμπρὲς τελετὲς τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν ὑδάτων, μὲ τὴ ρίψη τοῦ Τιμίου Σταυροῦ σὲ αὐτά, τὴν ἀγία αὐτὴ ἡμέρα, σημαίνουν τὸν ἀέναιο ἐξαγιασμό τῆς δημιουργίας, χάρη στὴν καθαρτικὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὰ ἰορδάνεια ρεῖθρα. Ἡ Ὁρθόδοξη ναυτικὴ χώρα μας, ἡ ὁποία ζεῖ καὶ μεγαλουργεῖ χάρη στὸ ἀπλόχερο ὕγρὸ στοιχεῖο ποὺ τὴν περιβάλλει, ἑορτάζει μὲ ἰδιαίτερη λαμπρότητα αὐτὴ τὴν ἑορτὴ καὶ συμμετέχουν οἱ πιστοὶ πάνδημα στὶς λαμπρὲς τελετὲς τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν ὑδάτων.

Ἡ μεγάλη ἑορτὴ τῶν Θεοφανίων ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τοῦ ἐπὶ γῆς ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ μας κάνει νὰ σκιρτοῦμε ἀπὸ χαρὰ καὶ νὰ γεμίζουμε τὶς πληγωμένες καρδιές μας ἀπὸ ἀνείπωτη ἐλπίδα γιὰ τὴ λύτρωσή μας ἀπὸ τὰ πικρὰ δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ τυπικὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου στὸν Ἰορδάνη ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς παράδειγμα γιὰ τὸ οὐσιαστικὸ μας βάπτισμα, τὸ ὁποῖο εἶναι *«λουτρὸν παλλιγενεσίας»* καὶ θάνατος τοῦ παλαιοῦ πτωτικοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἀναγέννηση τῆς νέας ἐν Χριστῷ ὑπάρξεώς μας. Ὁ Θεὸς τῆς πίστεώς μας δὲν εἶναι ἓνα ἀφηρημένο λογικὸ καὶ θεωρητικὸ σχῆμα, γέννημα ἀνθρώπινης φαντασίας, ἀλλὰ ὁ ζωντανὸς Τριαδικὸς Θεός, ὁ Ὅποιος καταδέχτηκε νὰ εἰσέλθει στὸν κόσμον καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία, γιὰ χάρη τῆς δικῆς μας ἀπολύτρωσης. Τρανὸ σημεῖο τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεώς του Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φανέρωσής Του στὸν κόσμον, εἶναι τὸ ἀνεπανάληπτο γεγονός τῶν Θεοφανίων, τὸ ὁποῖο ἑορτάζουμε μὲ κάθε λαμπρότητα αὐτὴ τὴ μεγάλη μέρα.